

Competitivitatea națională și regională în condiții de criză. Exemple de succes

Gina Cristina DIMIAN

Academia de Studii Economice, București
ginadimian@gmail.com

Aniela DANCIU

Academia de Studii Economice, București
anielaco@hotmail.com

Rezumat. *Lucrarea abordează problema competitivității naționale și regionale în contextul crizei economico-sociale și financiare. Competitivitatea este un concept complex care poate fi studiat atât la nivel de firmă, cât și în plan teritorial și național.*

Astfel, din punct de vedere economic, cel mai adesea competitivitatea este asociată productivității sau eficienței cu care inputurile sunt transformate în bunuri și servicii. De asemenea, competitivitatea regională trebuie analizată atât în termeni de rezultate (venituri, ocupare), cât mai ales în legătură cu factorii determinanți: de la factorii de producție clasici (capital, forță de muncă, progres tehnologic) până la factorii „soft” (capital uman, cercetare-dezvoltare, diseminarea cunoașterii).

Contextul economic actual a scos la iveală prin intermediul unor țări precum China, India, Brazilia, dar și Republica Cehă, Polonia că politicile prudente, macrostabilitatea economică, investițiile în educație și cercetare reprezintă unii dintre principalii factori determinanți ai creșterii economice durabile.

Cuvinte-cheie: avantaj competitiv; competitivitate; productivitatea muncii; creștere economică; factori de determinanți.

Coduri JEL: J24, O18, O47.

Cod REL: 8E.

1. De la competitivitatea națională la competitivitatea regională. Definiții și principale caracteristici

Introducerea noii paradigme a „avantajului competitiv” de către Porter a făcut ca noțiunea de competitivitate să capete o importanță majoră și noi înțelesuri, alături de termeni înrudiți precum productivitate și bunăstare.

În ultima perioadă, se poate remarca interesul cercetătorilor din domeniu pentru evidențierea trăsăturilor specifice ale competitivității, în raport cu noțiunea mai consacrată de competiție.

Astfel, Turok (2004), în lucrarea sa intitulată *Cities, Regions and Competitiveness*, accentuează importanța pe care competiția dintre firme o are pentru dezvoltarea acestora:

- funcționează ca *mecanism de selecție*. Numai anumite firme supraviețuiesc pe piață (cele care au produse mai bune și procese de producție mai eficiente);
- acționează ca un *mecanism de stimulare*. Pentru a rămâne în competiție, firmele sunt nevoite să-și îmbunătățească tehnologia și organizarea.

De asemenea, autorul menționat subliniază deosebirea dintre competiția la nivel de firmă și cea care există la nivel teritorial. Acestea nu funcționează după aceleași reguli: orașele și regiunile nu pot da faliment dacă nu sunt competitive și, în același timp, nu sunt ghidate în activitatea lor de obiectivul obținerii profitului.

Sintetizând aceste aspecte legate de competiție și competitivitate, Kitson, Martin, Tyler (2004) definesc competitivitatea ca fiind „un concept complex, care se concentrează mai mult pe indicatorii și dinamica prosperității pe termen lung a regiunii sau orașului, decât pe noțiunea mai restrictivă a competiției asupra cotelor de piață și resurselor”, „fiind un concept care recunoaște că, în fond, regiunile și orașele competitive sunt locuri unde atât firmele, cât și oamenii doresc să se stabilească și investească”.

În prezent, se remarcă preocupări importante pentru studierea dimensiunii regionale a competitivității, prin luarea în considerare a factorilor care o determină (Porter, 1998–prezent, Cambridge Econometrics, 2003, Budd, Hirmist, 2004, Kitson, Martin, Tyler, 2003, 2004, Huggins, 2004, Boddy și alții, 2005, Van Ark, 2006 etc.).

Pentru a studia problema competitivității regionale trebuie însă pornit de la înțelegerea noțiunii de competitivitate națională. Definirea acesteia s-a dovedit, în timp, o sarcină dificilă, atât datorită complexității termenului și a multiplelor fațete pe care le implică, cât și a perspectivelor din care poate fi privit. Astfel o multitudine de specialiști din mediul academic și instituțional au formulat definiții pentru noțiunea de competitivitate (tabelul 1):

Tabelul 1

Definirea competitivității naționale

Definiția	Sursa
Competitivitatea reprezintă capacitatea unei națiuni de a produce bunuri și servicii în condițiile pieței libere, făcând în același timp față concurenței internaționale și menținând sau sporind veniturile reale ale populației pe termen lung.	OCDE
Un domeniu al cunoașterii economice care analizează faptele și politicile ce formează abilitatea unei națiuni de a crea și menține un mediu propice obținerii de valoare adăugată pentru întreprinderi și mai multă bunăstare pentru populație.	IMD-World Competitiveness Yearbook, 2003
Abilitatea de a obține succesul pe piețele internaționale pentru a crește standardele de viață ale întregii națiuni.	National Competitiveness Council - Irlanda
Ansamblul de factori, politici și instituții care determină nivelul de productivitate al unei țări.	World Economic Forum, Global Competitiveness Report, 2007
Creșterea durabilă a standardelor de viață ale unei națiuni sau regiuni și obținerea celui mai redus nivel al șomajului involuntar.	European Competitiveness Report 2007

Sursa: Prelucrare după Garelli, S., *Competitiveness of nations: the fundamentals*, IMD World Competitiveness Yearbook – 2006, <http://www.gcr.weforum.org/>: Explore the Report, ***Commission of the European Communities, *Raising productivity growth: key messages from the European Competitiveness Report 2007*, Commission staff working document, accompanying document to the Communication from the Commission, Brussels, 2007.

Factorii de decizie de la toate cele trei niveluri: național, regional, local au impus competitivitatea ca obiectiv major al activității lor. Astfel, aceasta reprezintă un criteriu important în evaluările economiilor avansate de către instituțiile internaționale, o preocupare a Comisiei Europene în contextul măririi decalajului de competitivitate față de SUA și un indicator utilizat de statele membre, interesate în compararea propriilor performanțe cu cele ale competitorilor (Cambridge Econometrics, 2003).

Treptat, atenția s-a deplasat de la competitivitatea națiunilor la cea a regiunilor, existând un din ce în ce mai larg consens asupra rolului regiunilor ca „localizări cheie pentru organizarea și gestionarea creșterii economice și creării bunăstării” (Kitson, Martin, Tyler, 2004).

În cel mai simplu mod, „competitivitatea regională (sau urbană) poate fi asociată succesului cu care regiunile și orașele concurează unele cu altele pentru câștigarea unor cote de piață în plan intern, dar mai ales internațional” (Kitson, Martin, Tyler, 2004).

Aceeași abordare, axată pe performanța activității de export, o regăsim în definiția lui Storper referitoare la competitivitatea urbană și în cea dată competitivității regionale de către Comisia Europeană, fiind determinată de caracteristica regiunilor de a fi mai deschise către schimburile comerciale decât națiunile.

Din aceste definiții ale competitivității regionale se pot delimita și principalele caracteristici ale acestui concept (Sepic, 2005, Sala-i-Martin et al., 2008):

- 1) Este o noțiune care include atât o *dimensiune statică* (competitivitatea regională reprezintă abilitatea de a menține un nivel ridicat al veniturilor și ocupării), cât și una *dinamică* (determină randamentul investițiilor, element central al creșterii economice de durată);
- 2) Presupune în primul rând creșterea veniturilor reale, dar nu trebuie neglijat nici *caracterul durabil* al acestora, implicând probleme de mediu și sociale;
- 3) Presupune crearea de *locuri de muncă*, dar importantă este calitatea acestora și capacitatea de a contribui la creșterea nivelului de trai;
- 4) Implică producerea de bunuri și servicii în condiții libere și corecte de piață, ceea ce înseamnă asigurarea unui mediu în care există *competiție reală* între produsele autohtone și cele străine;
- 5) Presupune crearea unui *mediu regional* adecvat (trăsăturile specifice unei regiuni), care devine un factor determinant al competitivității, prin faptul că influențează performanțele tuturor firmelor localizate aici.

În lucrarea *A Study on the Factors of Regional Competitiveness* (Cambridge Econometrics, 2003) definirea competitivității regionale este abordată din două perspective diferite, evidențiindu-se ipotezele și limitele fiecărei abordări (tabelul 2).

Tabelul 2

Definirea competitivității regionale

Definire	Ipoteze	Limite
Competitivitatea regională – abordare microeconomică	Firmele localizate într-o regiune, capabile să producă în mod constant și profitabil bunuri care fac față cerințelor unei piețe deschise (libere) în materie de prețuri, calitate ș.a., vor aduce profituri identice cu cele ale regiunii.	Pentru firme obiectivul principal îl reprezintă obținerea profitului și o productivitate superioară a muncii, în timp ce competitivitatea regională trebuie să includă și anumite niveluri de ocupare.
Competitivitatea regională – abordare macroeconomică	Competitivitatea regională este privită ca derivând din competitivitatea macroeconomică.	Anumite legi care guvernează schimburile internaționale nu acționează la nivel sub-național. Este vorba de politica valutară care fie nu funcționează corespunzător, fie nu există la nivel regional și de migrația internațională a capitalului și forței de muncă care poate constitui o adevărată amenințare pentru regiuni.

Sursa: Cambridge Econometrics, *A Study on the Factors of Regional Competitiveness*, A final report for The European Commission Directorate-General Regional Policy, University of Cambridge, 2003.

Pentru Porter, primul autor care a adus în discuție un model al competitivității, singura sursă a acesteia este *productivitatea*, adică *eficiența cu care inputurile sunt transformate în bunuri și servicii*.

Pentru a da însă un înțeles cuprinzător noțiunii de competitivitate, aceasta trebuie definită atât în termeni de:

- *rezultate* – regiunile competitive sunt cele care asigură maximizarea obiectivelor indivizilor și firmelor localizate aici: venituri ridicate (salarii, profit), ocupare, calitatea mediului etc.;
- *factori determinanți* ai acestor rezultate: forță de muncă, capital fizic și uman, progres tehnologic etc.

În acest fel pot fi identificați factorii relevanți pentru anumite regiuni și poate fi cuantificat impactul acestora asupra performanțelor economice.

2. Posibilități de măsurare

Unul dintre indicatorii cel mai frecvent utilizați în studiile și cercetările ce au ca obiect evaluarea competitivității este PIB/locuitor. Acesta poate fi utilizat ca atare sau descompus în mai multe componente factoriale, conform următoarei formule (Cambridge Econometrics, 2003):

$$\text{PIB/Populația totală} = \text{PIB/Numărul total de ore lucrate} \times \text{Numărul total de ore lucrate/Populația ocupată} \times \text{Populația ocupată/Populația în vârstă de muncă} \times \text{Populația în vârstă de muncă/Populația totală}$$

Produsul intern brut pe locuitor (PIB/locuitor) – ca măsură a bunăstării sociale – este considerat rezultatul principal al influențelor factorilor competitivității. Dintre aceștia, productivitatea muncii și ocuparea sunt determinanți, dar interesant este și impactul celorlalți factori (de exemplu, timpul lucrat și structura pe vârste a populației).

Alte modalități de descompunere a indicatorului PIB/locuitor care surprind și influența unor factori diferiți pot fi:

$$\text{PIB/Populația totală} = \text{PIB/Populația ocupată} \times \text{Populația ocupată/Resursele de muncă} \times \text{Resursele de muncă/Populația totală}$$

sau:

$$\text{PIB/Populația totală} = \text{PIB/Populația ocupată} \times \text{Populația ocupată/Populația activă} \times \text{Populația activă/Populația totală}$$

sau, într-o formă care sintetizează principalele surse ale competitivității:

$$\text{PIB/Populația totală} = \text{PIB/Populația ocupată} \times \text{Populația ocupată/Populația totală}$$

Descompunerea nu se realizează pe factori complet independenți, ci pot fi puse în evidență o serie de corelații între aceștia. De exemplu, legătura dintre productivitatea muncii și rata ocupării: există regiuni care utilizează forța de muncă superior calificată și sunt foarte productive, înregistrând în același timp și rate ridicate ale ocupării (Kitson, Martin, Tyler, 2004).

Din punct de vedere economic, productivitatea este eficiența cu care sunt produse bunurile și serviciile, pe baza unui set dat de inputuri, precum forța de muncă și capitalul. Productivitatea muncii poate fi măsurată la nivel de individ, firmă și diferite arii geografice ca fiind outputul pe persoană ocupată. Aceasta depinde, la rândul ei, de factori precum eficiența utilizării capitalului și înzestrarea tehnică a muncii.

Chiar dacă productivitatea muncii este considerată un indicator util pentru caracterizarea competitivității regionale, totuși măsurarea cu acuratețe a acesteia ridică o serie de probleme, referitoare la (Kitson, Martin, Tyler, 2004):

- alegerea dintre doi indicatori: indicatorul productivitate a muncii, care poate fi corectat pentru a lua în considerare numărul orelor lucrate, și cel de productivitate totală sau multifactor (TFP);
- măsurarea outputului din domeniul serviciilor și din sectorul guvernamental;
- estimarea și interpretarea TFP regională, în condițiile în care datele necesare nu sunt valabile la nivel subnațional, iar estimarea funcțiilor de producție regionale este dificilă;
- utilizarea, alături de productivitate și a *ratei regionale de ocupare*, un alt indicator important pentru măsurarea competitivității regionale.

De remarcat însă este faptul că, în prezent, tot mai mulți specialiști propun pentru evaluarea competitivității prin intermediul principalei sale surse productivitatea muncii, cuantificarea impactului diferitelor tipuri de inputuri ale procesului de producție. Unele dintre acestea pot fi măsurate cu ușurință, pentru altele însă lipsesc datele necesare, ceea ce face cu atât mai necesară analiza multifactorială a performanțelor.

3. Factori determinanți

Așa cum reiese din definițiile competitivității, aceasta poate fi analizată în temei de rezultate și de factori determinanți.

În temeiul celei de-a doua abordări, trebuie precizat faptul că studiile empirice realizate pe tema competitivității regionale pot fi organizate în jurul a

două abordări distincte: prima analizează *competitivitatea regională ca fiind rezultatul acțiunii cumulative a mai multor factori* (European Commission, 1999-2007, ECORYS-NEI, 2001, IMD, 2005-2007, WEF, 2005-2008), iar a doua se concentrează pe *anumiți factori determinanți ai competitivității*: clustere, demografie, migrare, factorii hard/soft ai localizării, mediul antreprenorial și relațiile interfirme, capacitatea instituțională și calitatea guvernamentală, inovare/sisteme regionale de inovare (Constantin, Bănică, 2007).

Din punctul de vedere al primei abordări, foarte sugestiv este *Modelul arborelui competitivității* propus de Ecorys Groups, care asociază factorii determinanți ai competitivității cu următoarele elemente: aptitudini deosebite, inovare, conectivitate și antreprenariat (rădăcinile copacului), structura industrială și productivitatea (trunchiul). Aceste componente reprezintă suportul pentru realizarea competitivității și obținerea rezultatelor: ocupare și venit, profit și investiții, taxe și contribuții (ramurile arborelui).

În plus, odată cu apariția noii teorii a creșterii economice – teoria creșterii economice endogene, bazată pe ipoteze diferite de cele ale modelului neoclastic al creșterii (progresul tehnologic este endogen procesului de creștere economică, acumularea cunoștințelor determină randamente crescătoare, capitalul uman este un alt factor de producție alături de capitalul fizic și forța de muncă, piețele nu generează în mod automat optimul etc.) s-a produs schimbarea treptată a viziunii asupra factorilor care determină competitivitatea, de la importanța atribuită factorilor de producție clasici la așa-numiții factori „soft”.

Factorii identificați de această teorie ca *factori cheie*: cheltuielile cu cercetarea și dezvoltarea, capacitatea de inovare (patentele), nivelul de educație, cheltuielile cu investițiile în capitalul uman (școlarizare, învățare continuă), diseminarea efectivă a cunoștințelor (centrele de cunoștințe) au implicații semnificative asupra competitivității regionale (Cambridge Econometrics, 2003):

- Diferențele regionale în ceea ce privește productivitatea și creșterea economică pot fi considerate ca fiind determinate de diferențele de tehnologie și capital uman.
- Îmbunătățirea tehnologiilor și capitalului uman reprezintă motorul creșterii economice.
- Investițiile în cercetare și dezvoltare sunt cruciale.
- Îmbunătățirea capitalului uman (prin școlarizare și training) este o măsură de o importanță sporită.

Uniunea Europeană a plasat în centrul preocupărilor sale legate de creșterea performanțelor economice obiectivul creării unui mediu capabil să contribuie la sporirea valorii adăugate și, pe această bază, a bunăstării. Acesta a devenit și un factor determinant al competitivității prin caracteristici de tipul: accesibilitatea

finanțării, calitatea cadrului administrativ și legislativ, deschiderea și funcționarea piețelor, antreprenoriatul, capitalul uman, inovarea și diseminarea cunoașterii, tehnologia informației și telecomunicațiilor, dezvoltarea durabilă.

Astfel, inovarea a căpătat, în contextul economiei bazate pe cunoaștere, o importanță cheie, fiind considerată factorul determinant al creșterii economice durabile (tabelul 3).

Astfel, teoriile creșterii economice și în special modelul neoclastic și cel al creșterii endogene oferă suportul științific necesar identificării combinației de factori care determină succesul regiunilor. Dintre aceștia se disting cei care permit trecerea la economia bazată pe cunoaștere: investițiile în educație, dezvoltarea capacității de inovare, modernizarea infrastructurii informaționale etc.

Tabelul 3

Factorii competitivității în statele Uniunii Europene

State Europene	Factori ai competitivității	Sursa
Marea Britanie	Productivitatea, investițiile, inovarea, calificările, întreprinderea, competiția.	Department for Business Enterprise & Regulatory Reform, <i>UK Productivity and Competitiveness Indicators</i>
Irlanda	Infrastructură fizică adecvată, nivel ridicat de educație al populației, învățare continuă și cercetare, un cadru legal și un sistem fiscal care să încurajeze antreprenoriatul, competiția și inovarea.	Annual Competitiveness Report 2006, Volume 1: <i>Benchmarking Ireland's Performance</i> , National Competitiveness Council
Republica Cehă	Cinci piloni ai competitivității: calitatea instituțiilor, competitivitatea structurală, performanța în domeniul inovării și calitatea resurselor umane, în cadrul mai larg asigurat de performanța și stabilitatea macroeconomică.	Anuarul Competitivității Republicii Cehe 2006 -2007
Ungaria	Condițiile de bază ale competitivității regionale: venit, productivitate a muncii, ocupare și deschidere; Factorii care determină îmbunătățirea competitivității: cercetare și dezvoltare tehnologică, infrastructură și capital uman, investiții străine directe, IMM-uri, instituții și capital social; Factorii determinanți ai succesului: structură socială, centre de decizie, mediu, identitate regională, structură economică, activitate inovativă, accesibilitate regională, calificarea forței de muncă.	Lengyel, I., <i>Economic growth and competitiveness of Hungarian regions</i> , RSA Conference, Pisa, Italia, 2003

State Europene	Factori ai competitivității	Sursa
Polonia	Două categorii: bunuri și instituții, competitivitatea depinzând de disponibilitatea resurselor (forță de muncă și capital, tehnologie și inovare), alocarea acestora (productivitatea), precum și de calitatea factorilor: mediul politic, social, de afaceri, politica economică.	Maryenna A., W., (editor), <i>Poland Competitiveness Report 2006. The roll of innovation</i> , World Economy Research Institute, Warsaw School of Economics
România	Infrastructura (condiție de bază a unei dezvoltări durabile), resursele umane (calificările superioare și educația pe parcursul întregii vieți fiind esențiale pentru dezvoltarea economiei bazate pe cunoaștere: cercetare-dezvoltare, inovare, antreprenoriat), parteneriat public privat (indispensabil pentru punerea în aplicare a rezultatelor din cercetare-dezvoltare și absorbția fondurilor structurale), clusterelor industriale (motor de creștere și valorificare a tehnologiilor de vârf).	IER, <i>Competitivitatea economiei românești: ajustări necesare pentru atingerea obiectivelor Agendei Lisabona</i> , Studii de strategie și politici, 2006

4. Lecții de succes

În prezent, majoritatea țărilor dezvoltate se luptă pentru a depăși recesiunea, fiind confruntate cu problema sustenabilității datoriilor acumulate și necesitatea de a asigura stabilitatea și funcționarea eficientă a piețelor financiare. La aceste probleme se adaugă șomajul în creștere și reducerea cererii interne și externe pentru bunuri și servicii. Toate acestea pot compromite șansa unei reveniri durabile și asigurarea unei competitivități de lungă durată.

Pe de altă parte, în cazul statelor emergente situația este diferită. Fondul Monetar Internațional a prognozat pentru anul 2010 o creștere de 6,25%, comparativ cu doar 2,25% pentru țările dezvoltate (Sala-i-Martin et al., 2010).

Aceste state, care au reușit să traverseze criza în condiții de creștere economică, cu rate prognozate pentru 2010 între 5,5 și 10% sunt considerate adevăratele motoare ale creșterii globale viitoare: Brazilia, China și India (WEF, 2010).

Astfel, în Raportul competitivității 2010-2011 realizat de Forumul Economic Mondial, cele mai competitive state sunt Elveția, Suedia și Singapore. Principalii factori care au determinat succesul acestor țări se referă la capacitatea deosebită de inovare și cultura de afaceri sofisticată. Spre exemplu, în *Elveția* activitatea de cercetare se regăsește în procese și produse foarte bine ancorate în piață.

Suedia a beneficiat de avantajele celor mai eficiente și transparente instituții publice și ale celor mai reduse niveluri de corupție. În plus, *Singapore* ocupă locul I la eficiența piețelor de bunuri și a pieței muncii și locul II în ceea ce privește gradul de sofisticare a pieței financiare.

China se află printre țările ale căror performanțe au rămas stabile, aceasta urcând în 2010 două poziții în clasamentul global. Principalele avantaje competitive ale acestei țări sunt dimensiunea piețelor, stabilitatea macroeconomică și mediul de afaceri din ce în ce mai inovativ și complex.

O situație asemănătoare înregistrează *India* și *Brazilia*, aceasta din urmă cunoscând în ultimii ani evoluții importante pozitive în ceea ce privește stabilitatea macroeconomică, deschiderea și liberalizarea economiei, reducerea inegalităților de venit etc.

Dintre țările din estul Europei, *Republica Cehă* și *Estonia* rămân cele mai competitive. Modelul lor de succes se bazează pe un sistem foarte performant de educație, piețe ale bunurilor, serviciilor, financiare și ale muncii foarte bine dezvoltate și o bună pregătire pentru adoptarea tehnologiilor superioare.

Un exemplu de succes este și *Polonia*. Aceasta a urcat șapte poziții în clasamentul de anul acesta. Strategia sa de depășire a crizei a fost una de succes, bazată pe politici economice prudente și creșterea dimensiunii pieței interne. Printre punctele forte se numără și standardele ridicate impuse sistemului de educație și dezvoltarea sectorului financiar.

Concluzii

Criza economică și financiară obligă statele și regiunile să găsească soluții adaptate climatului economic global caracterizat de incertitudine, risc și echilibre macroeconomice fragile și să elaboreze strategii pentru a asigura o creștere economică durabilă.

În acest context, cunoașterea factorilor și mecanismelor care determină competitivitatea mai ridicată a unor țări chiar în climatul global actual poate fi o sursă de îmbunătățire a performanțelor și pentru țările aflate în dificultate.

Astfel, în anul 2010 din punct de vedere al competitivității România rămâne încă deficitară, fiind obligată să rezolve o serie de probleme care afectează capacitatea mediului de afaceri național și regional de a asigura o creștere economică de durată: accesul la finanțare, infrastructura deficitară, birocrăția și ineficiența guvernamentală și sistemul de impozitare.

Mulțumiri

Acest articol este finanțat de CNCSIS –UEFISCSU, proiect PNII – Resurse umane numărul - TE 349/2010.

Bibliografie

- Boddy, M. et al., „Regional Productivity Differentials. Explaining the Gap”, Paper provided by University of the West of England, School of Economics in its series, *Discussion Papers* with number 0515, 2005
- Budd, L., Hirmis, A.K., „Conceptual Framework for Regional Competitiveness”, *Regional Studies*, Vol. 38.9, 2004, pp. 1015/1028
- Cambridge Econometrics, „A Study on the Factors of Regional Competitiveness”, A final report for The European Commission Directorate-General Regional Policy, University of Cambridge, 2003
- Constantin, D.L., Bănică, G.C., „The Romanian Regions’ Competitiveness in the New European Context. A Human Resource Perspective”, *International Workshop „The Path of Internationalisation and Integration in the Europe of Regions”*, 25-28 aprilie 2007, ASE- București
- ECORYS-NEI, *International Benchmark of the Regional Investment Climate in Northwestern Europe*, 2001
- European Commission, *Sixth Periodic Report on the Regions*, 1999
- Huggins, R., „Creating UK Competitiveness Index: Regional and Local Benchmarking”, *Regional Studies*, Vol. 37.1, 2003, pp. 89-96
- Garelli, S., „Competitiveness of nations: the fundamentals”, *IMD World Competitiveness Yearbook – 2006*, <http://www.gcr.weforum.org/>: Explore the Report
- IER, „Competitivitatea economiei românești: ajustări necesare pentru atingerea obiectivelor Agendei Lisabona”, *Studii de strategie și politici*, 2006
- Kitson, M., Martin, R., Tyler, P., „Regional competitiveness: an elusive yet key concept?”, *Regional Studies*, 2004
- Lengyel, I., „Economic growth and competitiveness of Hungarian regions”, *RSA Conference*, Pisa, Italia, 2003
- Maryenna, A.W., (editor), *Poland Competitiveness Report 2006. The roll of innovation*, World Economy Research Institute, Warsaw School of Economics
- National Competitiveness Council, *Annual Competitiveness Report 2006*, Volume 1: *Benchmarking Ireland's Performance*
- Porter, M.E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*, The Free Press, New York
- Sala-i-Martin, X. et al., „The Global Competitiveness Index 2010-2011: Looking Beyond the Global Economic Crisis”, WEF, *The Global Competitiveness Report 2010-2011*
- Sala-i-Martin, X. et al., „The Global Competitiveness Index: Measuring the Productive Potential of Nations”, WEF, *The Global Competitiveness Report 2007-2008*
- Sepic, D., „The regional competitiveness: some notions”, *Project funded by the EU and implemented by the Bureau of economic management and legal studies*, Moscova, 2005
- Scott, A.J., Storper, M., „Regions, Globalization, Development”, *Regional Studies*, vol. 37, 2003, pp. 579-593
- Storper, M. (1997). *The regional world: territorial development in a global economy*, New York, Guilford Press
- Turok, I., „Cities, Regions and Competitiveness”, *Regional Studies*, vol. 38, 2004
- Van Ark, B., “Does the European Union Need to Revive Productivity Growth?”, în Mundschenk și alții (ed.) *Competitiveness and Growth in Europe. Lessons and Policy Implications for the Lisbon Strategy*, Edward Elgar Publishing, Inc., 2006
- WEF, *Global Competitiveness Report 2010-2011*